

SAVSAD

Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi
The Journal of Defence and War Studies

Mustafa Kemal Paşa'nın İstiklal Savaşı'ndan Cumhuriyet'e Geleceğin Türkiye'sine Dair Türk ve Yabancı Basına Mesajları

Mustafa Kemal Pasha's Messages to the Turkish and Foreign Press on the Turkey of the Future from the War of Independence to the Republic

Serpil SÜRMELi

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Temel Eğitim Bölümü, Samsun, Türkiye.

Ondokuz Mayıs University, Education Faculty,
Department of Primary Education, Samsun,
Türkiye.

Geliş Tarihi/Received 04.03.2024
Kabul Tarihi/Accepted 11.06.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 28.06.2024

Sorumlu Yazar/Corresponding author:
Serpil Sürmeli
E-mail: s.surmeli@omu.edu.tr

Atıf: Sürmeli, S. (2024). Mustafa Kemal Paşa'nın İstiklal Savaşı'ndan Cumhuriyet'e geleceğin Türkiye'sine dair Türk ve yabancı basına mesajları. *Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi*, 34(1), 15-23.

Cite this article: Sürmeli, S. (2024). Mustafa Kemal Pasha's messages to the Turkish and foreign press on the Turkey of the future from the war of independence to the republic. *Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi*, 34(1), 15-23.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

ÖZ

Mondros Mütarekesi'nin ardından İtilaf Devletlerinin Türk toprakları üzerindeki işgal siyaseti Türk milletini en ağır ve en acı gerçek olan beka sorunuyla karşı karşıya bıraktı. Ancak Türk milleti yüzyıllarca bağımsız yaşadığı topraklarda milli varlığına tehdit oluşturan bu büyük tehlikeyi sineye çekecek bir karaktere sahip değildi. Mücadele edecek üstelik bunu gayet medeni bir yolla yapacak yöntemleri biliyordu. ABD Başkanı Wilson'un dünyada ses getiren barış ilkelerinden 12. maddesine ki mütareke de bu maddeye vurgu yapılarak talep edildiğine göre tekrar dikkat çekmek suretiyle kendisine yapılan haksızlığın giderileceği düşüncesindeydi. Böylece bölgelerinin Türklüğünü 12. madde üzerinden ispatlamak üzere Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri kurarak harekete geçtiler ve umutlarını Başkan Wilson'un da katılacağı Paris Barış Konferansı'na bağladılar. Ancak haksızlığı gidermek bir yana yeni manda rejimleri adı altında eski sömürge anlayışlarının devamı ve İzmir'e Yunan işgalinin davet edilmesi medeni mücadele yolunda bütün umutları yok etti.

İzmir'in işgali, Türk Milleti'nin hayatında bir kırılma noktası oldu ve bu olay ülkeyi istila eden işgalcilere karşı silahla mücadele etmekten başka tutulacak meşru bir yol bırakmadı. Şehrin kurtuluşu milletçe kurtuluşun simgesi ve Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde yürütülecek bağımsızlık mücadelesinin de meşalesi oldu.

Türk milletinin hür ve bağımsız yaşama arzusunu ve bu arzuyu ayağa kalkmaya çalışan mücadeleciler ruhu aynı milletin bir ferdi olarak çok iyi bilen Mustafa Kemal Paşa, ülkenin kaderini tayinde verdiği tarihî kararı, zaman ve şartların bir önder olarak çıkaracağı fırsatlar önüne geldiğinde, derhâl hayata geçirirdi. Bağımsızlık yolunda başladığı Anadolu yolculuğunda öncelik verdiği ilk iş, milletin meşru haklarının anlaşılması idi. İç ve dış kamuoyuna verilen mücadelenin gerekçelerini anlatmak, dikkat ve desteğini çekmek oldukça önemliydi ve basın bu amaç için en etkili araçtı. Millî teşkilatlanma ve temel ilkeleriyle ses getiren bu mücadeleye basının ilgi göstermesi kaçınılmazdı. Nitekim Mustafa Kemal Paşa önce Türk basınının, TBMM Hükümeti'nin kurulmasıyla da yabancı basının artan ilgisini Türk millî davasını dünyaya anlatmak ve anlaşılmasını sağlamak adına oldukça etkin kullandı ve dünya, Türk Milleti'nin İstiklal Mücadelesi'nden Cumhuriyet Türkiye'sine uzanan zorlu yolculuğundaki başarı öyküsüne, bizzat onun ağzından tarihe mal olan mesajlarıyla tanıklık etti.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele'de Türk basını, Milli Mücadele'de yabancı basın, Mustafa Kemal Paşa ve basın.

JEL Kodu: Z00

ABSTRACT

After the Armistice of Mudros, the occupation policy of the Entente Powers on Turkish lands confronted the Turkish Nation with the most severe and painful reality, the problem of survival. However, the Turkish Nation did not have the character to swallow this great danger that threatened its national existence in the lands where it had lived independently for centuries. they knew the methods to fight and to do it in a very civilized way. Since US President Wilson's article 12, one of the world-renowned peace principles, was emphasized and the armistice was requested, they thought that the injustice done to them would be remedied by drawing attention to this article again. Thus, in order to prove the Turkishness of their region through Article 12, they mobilized by establishing the Mudafaa- i Hukuk Societies and pinned their hopes on the Paris Peace Conference to be attended by President Wilson. However, far from redressing the injustice, the continuation of the old colonial understanding under the name of new mandate regimes and the invitation of the Greek occupation to Izmir destroyed all hopes for a civilized struggle.

The occupation of Izmir was a breaking point in the life of the Turkish nation, leaving no legitimate way to fight against the invaders who had overrun the country except by taking up arms. The liberation of the city became a symbol of the liberation of the nation and a torch for the struggle for independence to be led by

Mustafa Kemal Pasha. Mustafa Kemal Pasha, who, as a member of the same nation, knew very well the desire of the Turkish Nation to live free and independent and the fighting spirit that tried to stand up with this desire, did not delay in immediately implementing the historical decision he made in determining the fate of the country when the opportunities that time and circumstances would bring as a leader came before him. The first thing he prioritized in his Anatolian journey towards independence was the understanding of the legitimate rights of the nation. It was very important to explain the reasons for the struggle to domestic and foreign public opinion, to attract their attention and support, and the press was the most effective tool for this purpose. It was inevitable that the press would show interest in this struggle, which made an impact on its national organization and basic principles. As a matter of fact, Mustafa Kemal Pasha used the increasing interest of the Turkish press first and the foreign press with the establishment of the Government of the Grand National Assembly of Turkey very effectively to explain the Turkish national cause to the world and to ensure that it was understood, and the world witnessed the success story of the Turkish Nation's difficult journey from the struggle for Independence to the Republic of Turkey through his messages that made history.

Article Keywords: Turkish press in the National Struggle, foreign press in the National Struggle, Mustafa Kemal Pasha and the press.

JEL Code: Z00

Giriş

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından İtilaf Devletleri'nin ülkenin stratejik noktalarını işgal ve önemli mevkiilerini kontrolü altına almasıyla Türk milleti yüzyıllardır yaşadığı topraklarda beka sorunuyla karşı karşıya kaldı. Bu ya boyun eğilerek kabul edilecek veya var güçle mücadele edilerek çözülecek bir sorundu. Türk milleti karakterine aykırı olan ilk seçeneğe asla bir eğilim göstermedi. Toprakları üzerinde varlığına yapılan haksızlığa karşı kurdukları milli cemiyetlerle meşru müdafaa yöntemini tercih etti. Ancak bu medeni ve hukuki arayış, arzu ve emelleri asırlara dayalı kökleşmiş bir zihniyetle coğrafyasına göz diken, ülkeyi işgalle tatbikat sahasına giren devletler nezdinde yapıldığından tabiatıyla olumlu bir sonuç vermedi. Barış adına Türkiye'yi parçalayıp bölmeye aldıkları yeni kararlarla devam eden işgal siyaseti en son İzmir'e Yunan işgalini davet etmekle, Türk vatanının geleceğine dair tüm ümit ve beklentileri tüketti. Onurunu zedeleyen bu olay karşısında Türk Milleti o zamana kadar koruduğu sessizliğini adeta meydanlara akarak bozdu. Ancak uğradığı haksızlığa karşı koyacak bir irade zamanın sıkça değişecek olan hükümetlerinden hiçbir zaman gösterilemedi. Aksine işgallere karşı sükût ve itaat telkin edildi. Zulüm ve şiddet karşısında resmî dayanaktan yoksun bırakılan halk kendi içinden çıkardığı kuvvetlerle işgallere direnmek ve mukadderatına bizzat kendi sahip çıkmak zorunda kaldı.

Türk Milleti'nin hayatında İzmir'in işgali adeta bir dönüm noktası teşkil ederken bu şehrin kurtuluşu, ülkenin kurtuluşunun simgesi, Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde yürütülecek bağımsızlık mücadelesinin de meşalesi oldu.

Zaman ve şartların önüne çıkardığı tarihî fırsatları değerlendiren Mustafa Kemal Paşa'nın, bağımsızlık yolunda ülkenin kaderini belirlemek üzere Samsun'dan başladığı tarihî yolculuğunda, milletin meşru haklarının anlaşılmasını sağlamak oldukça önemliydi. Öncelikle içerde olmak üzere dünyada bu mücadelenin gerekçelerini anlatmak, kamuoylarının dikkat ve desteğini çekmek bunun için etkin bir araç olarak basın kullanmak çok gerekiyordu. Zaten hızla gelişen milli teşkilatlanmayla ses getiren bu mücadeleye basın da kayıtsız kalamayıp bizzat tevecüh gösterecek ve o, vatan ve milletin istiklal ve istikbali uğruna büyük uğraş verilen bu mücadeleyi dünyaya anlatırken tarihî, hukuki, insani ve medeni inceliğe sahip değer ve anlam ifade eden mesajlarla dikkati çekecekti.

Bağımsızlık-Milli Teşkilatlanma- Milli Sınırlar

Mustafa Kemal Paşa, içinde doğup büyüdüğü ve yetiştiği ülkenin aynı karakterini paylaştığı bir milletin ferdi olarak tanımını Hakimiyet-i Milliye Gazetesi'ne verdiği bir mülakatta "...Hürriyet ve bağımsızlık benim karakterimdir. Ben milletimin ve büyük ecdadımın en kıymetli miraslarından olan bağımsızlık aşkı ile yaratılmış bir adamım. Çocukluğumdan bugüne kadar ailevi, özel ve resmî hayatımın her safhasına yakından vakıf olanlarca bu aşkı malumdur. Bence bir millette şeref, haysiyetin, namusun ve insanlığın vücut ve beka bulabilmesi, mutlak o milletin hürriyet ve bağımsızlığına sahip olmasıyla kaimdir..." sözleriyle ifade ederken ülkenin ve milletin bağımsızlık yolunda genel tavrını, "... Samsun'a ayak bastıktan sonra derhal memleket ve milleti yokladım. Gördüm ki, memleketin ve milletin eğilimleri, bağımsızlık müdafasında tereddüt edenleri utandıracak mevkide bırakabilecek yüce bir mahiyettedir..." (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III, 1997, s.31) sözleriyle açıklamaktaydı.

Mustafa Kemal Paşa, yukarıda belirttiği gibi Anadolu'ya çıktığında bağımsızlığını korumada yüce bir mahiyette gördüğü memleket ve milletin eğilimlerini dikkate alarak, dağınık bir tabana yayılmış vaziyette bulunduğu milli duygularla kurulmuş ve mahalli kurtuluşu gaye edinen cemiyetlerin vatan sathında örgütlenmesi işine öncelik verdi ve halkı bu yönde teşvik etti. Bizzat yürütülecek mücadelede irade gösteren milletin hukuki meşruyetini topladığı kongrelerde alınan kararlarla ortaya koyan Mustafa Kemal Paşa, Tasvir-i Efkâr gazetesi Muhabiri Ruşen Eşref Bey'le 25 Ekim 1919'da yaptığı bir görüşmede en son toplanan Sivas Kongresi'nin amacını "... milli teşkilatı yapıp makul ve meşru haklarını aleme dinletebilmek sınırlarını ve hayatını kurtarabilmektir. Toplu bir milleti istila etmek, darmadağın bir milleti istila etmek gibi kolay değildir..."(Tasvir-i Efkâr, 1919, 29 Kasım, s.1) derken yine Tasvir-i Efkâr gazetesinin kendisine telgrafla yönelttiği milli teşkilatın meydana gelmesinin ilk sebepleri, ne zaman başladığı ve o gün itibarıyla kaç vilayette hükümünün olduğu sorularına; milli teşkilatın milletin maruz bırakıldığı haksız muameleler ve açık hukukuna yapılan ve yapılması düşünülen tecavüzlere karşı kendini koruma emelinden doğduğu, teşkilatlanmanın mütarekenin ardından başladığı ve vatanın her tarafına yayıldığı, Anadolu ve Rumeli vilayetlerinde milli teşkilattan mahrum hiçbir yer kalmadığı ve millet tek vücut olarak hukukunu muhafazaya azmettiği için milli teşkilatın hükümünün bütün vatana yayılmış demek olduğunu belirtmek suretiyle (Tasvir-i Efkâr, 1919, 18 Ekim, s.1) teşkilatlanma hususuna açıklık getirmekte, harcadığı mesaide gelinen noktayı ve elde edilen başarıyı kamuoyu önünde ortaya koymaktaydı.

Milli teşkilatlanmayla birlikte millet adına söz söylemeye tek yetkili merci sıfatıyla hükümet işlevi görecek olan temsil heyetinin seçilmesini sağlayan ve riyasetini üstlenen Mustafa Kemal Paşa, Anadolu Hareketi'nin fikrî ve fiilî başarısı karşısında işgal zihniyetine hadim Damat Ferit Paşa hükümetinin düşürülmesi ve yeni hükümeti Ali Rıza Paşa'nın kurmasıyla hükümetle Temsil Heyeti arasında Harbiye Nazırı Mersinli Cemal Paşa'nın isteğiyle arabuluculuk görevi yapan Yenigün gazetesinin sahibi Yunus Nadi Bey'in 6 Ekim'de kendisiyle yaptığı bir telgraf görüşmesinde Temsil Heyeti'nin niteliği ve görevini "... Heyeti Temsiliyemiz bütün vilayetler ve bağımsız sancaklar namına mahallerinde milletin genel oyuyla seçilmiş temsilcilerin Erzurum ve Sivas'ta genel kurullar hâlinde toplanarak ayrılmış ve seçilmiş meşru bir kuruldur. Temsil kabiliyeti ve kudreti de fiili eserleriyle meydandadır. Meclisi Mebusan toplanarak fiilen denetime başlayacağı güne kadar Heyeti Temsiliye'nin millet ve memleket mukadderatıyla alakadar olması zaruridir..." (Gazi Mustafa Kemal, 1986, s.282-284.) sözleriyle açıklarken Le Temps gazetesinin İstanbul Muhabiri François Psalti'nin kendisine telgrafla yönelttiği sorulardan biri olan "Seçimlerden sonra milli teşkilat kaldırılacak mıdır?" sorusuna milli teşkilatın milli iradeyi hakim kılmaktaki gayesini açarak "Millet Meclisi'nin toplanarak hukuk-ı teşriye ve vazife-i murakabesine tam bir emniyet ve serbesti ile bilfiil sahip olmasıyla tahakkuk edecektir. Binaenaleyh meclis-i milli türlü taarruz ve müdahaleden masun bir surette kemal-i ciddiyetle vezaif-i ciddiyesini ifaya mübaşeret eyledikten ve bu da fiilen teyit ettikten sonra bugünkü tarz-ı faaliyette idame-i mevcudiyetine sebep kalmamış olacağından teşkilat-ı milliye nizamname-i dahilisi mucibince mesaisine nihayet verecektir." (Türk Dünyası, 1919, 25 Ekim, s.2; Tasvir-i Efkâr, 1919, 25 Ekim, s. 2) sözleriyle Temsil Heyeti'nin görevini hangi şartlar dâhilinde sonlandıracağına altını çizmekteydi.

Türk Milleti binlerce yıl içinde yaşadığı ülke topraklarının ihlal ve işgaliyle varlığına yapılan büyük haksızlığa boyun eğmeyi reddederken vereceği mücadelede tayin edilen sınırlar, mütarekenin imzalandığı 30 Ekim 1918 tarihi itibarıyla sınırları içinde kalan topraklardı. Nitekim Erzurum ve Sivas Kongresi beyannamelerinde bu husus, açık bir ifadeyle hükme bağlandı. Mustafa Kemal Paşa, 12 Ekim 1919'da Vakit gazetesinin Sivas'ta bulunan özel muhabiriyle yaptığı görüşmede, 11 Ekim'de yayınlanan Sivas Kongresi Beyannamesi'nin yukarıda belirtilen tarih itibarıyla ele alınan ilk maddesine (Milli Egemenlik Belgeleri, 2015, s.28) atıfta bulunarak, "...Devlet ve milletimizin Dâhilî ve haricî istiklali ve vatanımızın tamamıyeti mahfuz kalmak şartıyla sulha bütün varlığımızla muntazırız. Fakat vatanımızın inkısamının mevzu bahs olmasına bile milletin tahammülü yoktur." (Vakit, 1919, 13 Ekim, s.1) sözleri barışın hangi şartlara bağlı gerçekleşeceğine bir gösterge olurken Tasvir-i Efkâr gazetesinin sahibi Ebuzziyazade Velid Bey'in 17 Ekim'de telgrafla kendisine yönelttiği sorulardan biri olan "Müstakbel hudutlarımız hakkındaki fikir ve kararınız nedir?" sorusuna "Devletin hudud-ı müstakbelesi bizce 30 Ekim 1918 tarihinde yani mütareke akdedildiği gün fiilen sahip bulunduğumuz huduttur." (Tasvir-i Efkâr, 1919, 18 Ekim, s.1) cevabıyla bu hususu bir kez daha teyit etmekteydi. Yine sınırlar konusunda gerek Velid Beyin, "Avrupaca teşkili mutasavver bulunan Ermenistan hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce Ermenistan'ın hududu ne olabilir?" gerekse Le Temps muhabiri Psalti'nin, "Ermeni meselesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Erzurum, Van, Bitlis vilayetlerinden pek mahdut surette bir miktar arazi terkine razı mıdır?" şeklinde bir başka versiyonla yöneltilen sorularından ilkinde "Mütarekenin akdedildiği tarihteki hududumuz dâhilinde kalan aksam-ı vatandan bir karış toprağın Ermenistan Hükümeti'ne ilhakına millet katiyen razı değildir. Ben de bu meselede şüphesiz bütün milletin düşündüğünden başka türlü düşünmem", ikincisine ise "Osmanlı hududu haricinde müteşekkil bir Ermenistan'ı memnuniyetle görürüz." (Tasvir-i Efkâr, 1919, 18 Ekim, s.1; Tasvir-i Efkâr, 1919, 25 Ekim, s.2; Türk Dünyası, 1919, 25 Ekim, s.2) şeklinde verdiği cevaplar, Türk vataniyle kastedilen ve fiilen sahip olunan sınırlarda hiçbir oluşuma müsaade edilmeyeceğini kesin bir dille belirtirken Osmanlı Devleti'nin Sevr Anlaşması'nı imzaladıktan sonra bu antlaşmanın 89. maddesi gereğince milli sınırlar dâhilinde kurulması planlanan Ermeni Devleti'nin sınırlarını çizme konusunda hakemliği kabul eden Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Wilson'un "Ermenistan sınırları hakkında fikriniz nedir? sorusunu 26 Şubat 1921'de kendisiyle yaptığı görüşme sırasında yönelten Philadelphia Public Ledger gazetesini muhabiri Clarence Streit'a "Milyonlarca Türk'ü binlerce Ermeni'nin hakimiyetine terk etmeye kalkışan Wilson projesi sadece gülünçtür." (Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, F.502, K.22240, G.98076) sözleri kurduğu cümleye böyle bir durumu fiziki ve hukuki olarak ortadan kaldıran Gümrü Antlaşması gerçeğiyle gayet ironik bir anlam yükleyecekti.

Mustafa Kemal Paşa'nın bağımsızlık konusunda daha geniş bir açıklama getirdiği Ruşen Eşref Bey'le 25 Ekim'de yaptığı görüşmede Sivas Kongresi Beyannamesi'ne değinerek kendisinin yönelttiği "Bağımsızlıktan ne murat ediyoruz?" sorusuna beyannamenin, "Milletimiz insani, asri gayeleri yüceltir ve fenni, sınai ve iktisadi hâl ve ihtiyacımızı takdir eder. Bundan dolayı devletimizin ve milletimizin iç ve dış bağımsızlığı ve vatanımızın bütünü saklı kalmak şartıyla altıncı maddede belirtilen sınır dâhilinde milliyet esaslarına saygılı ve memleketimize karşı istila emeli beslemeyen herhangi bir devletin fenni, sınai ve iktisadi yardımını memnuniyetle karşılız ve bu adil ve insani şartları içeren bir barışın da acilen kararlaştırılması insanlığın selameti ve dünyanın sükûnu adına başlıca milli emelimizdir." şeklinde hükme bağlanan yedinci maddesini (Milli Egemenlik Belgeleri, 2015, s. 21) birlikte okuduktan sonra, "Görüyorsunuz ki bu cihet de Kongre'ce nazarı dikkate alınmıştır. Yalnız milletin tasavvur ettiği yardım Şurayı Saltanatta birkaç kişinin "Şimdilik idaremizi herhangi bir yabancıya teslim edip onun himayesine girmemiz lazımdır." demesi kabilinden değildir... Tabiidir ki dışardan gelecek sermayeye, yol göstermeye, çalışma usulüne ihtiyacımız vardır. Fakat bu birliğimize ve bağımsızlığımıza nihayet verecek bir vesayet tarzı demek olamaz. Bize yardım edecek insaniyetli kaynaklara biz de karşılıklı taahhütlerle birliğimiz ve bağımsızlığımız dâhilinde samimiyetle bağlı oluruz. Arzuva ve meşruiyete dayanan bir yakınlaşma da hem daha verimli olur hem daha kalıcı...! Zira bu türlü düzeltme tarzı milletimizin haysiyetini ve bağımsızlığını yaralamaz..." (Tasvir-i Efkâr, 1919, 29 Kasım, s.2) sözleriyle açıklık kazandırmaktaydı.

Yukarıda da görüldüğü üzere Mustafa Kemal Paşa, bağımsızlık anlayışının sadece tayin edilen sınırlar dâhilinde hür ve bağımsız yaşama hakkını korumak ve savunmak değil, Türk milleti üzerinde her türlü vesayet şeklini de bu anlayışla bağdaşmayan bir hareket tarzı olarak ortaya koymaktaydı. Nitekim Paris Barış Konferansı'nda müttefikler adına Türkiye ve Ermenistan üzerinde Amerikan mandasını incelemek üzere görevlendirilen General Harbord'un 20 Eylül 1919'da Mustafa Kemal Paşa ile Sivas'ta görüşmesinin ardından Harbord'a verilen 24 Eylül 1919 tarihli muhtıradan Mustafa Kemal Paşa, Türk milletinin bin yıldan fazla bir zamandır bu topraklarda yaşadığını bunun eskiye ait

kalıntılarla tespit edildiğini yedi asırdır yaşamakta olan Osmanlı Devleti'nin muhteşem mazisi ve tarihiyle övünebileceğini, kudreti ve haşmetiyle bütün dünyada, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarında tanınmış bir millet olduklarını, kabiliyetlerinin bir zamanlar sahip oldukları ve bütün dünyaca bilinen hâkimiyetleriyle ispat edildiğini, cengâverleri ve ticaret gemilerinin okyanusları aşmış bayraklarını Hindistan'a kadar götürdüklerini ancak son asır boyunca Avrupa kuvvetlerinin gerek hükümet merkezindeki entrikaları ve gerekse bu entrikalar sonucunda bağımsızlıklarına müdahaleleri, iktisadi hayatı sekteye uğratan sınırlamalar, asırlarca bir arada kardeşçe yaşadıkları Müslüman olmayan unsurlarla aralarında ettikleri anlaşmazlık tohumları buna ilaveten hükümetin zayıflığı ve bunun neticesi kötü idare, asri gelişmeye ve refah yolunda ilerlemeye engel teşkil ettiği ve bugün içinde buldukları müşkül vaziyet, "Hiçbir zaman bizim esastan ehliyetimizi veya muasır medeniyete intibak edemediğimizi ifade etmez. Bu tamamen yukarıda sayılan birbirine zıt sebepler yüzünden hasıl olmuştur. Eğer memleketimiz yabancıların entrika ve müdahalelerinin kâbusundan kurtarılsa ve memleketin meseleleri milli irade ve arzulara hizmet eden muktedir bir hükümet tarafından idare edilirse memleketin bütün dünya için memnuniyet kaynağı olacak bir duruma geleceğine dair en kati teminatları verebiliriz..." (Harbord, 1920, s. 37; Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV, 1964, s.84) şeklinde yer alan ifadeler, temelinde uygar olmadıkları gerekçesiyle kendini kendini yönetecek kabiliyette görülmeyen milletlere manda ve himaye idaresinin neden Türk milli bünyesine uygulamanın mümkün olmayacağını gayet açık bir göstergesi ve bu düşüncenin gerçekleşme olasılığını ortadan kaldıran en büyük kanıt, hâlihazırda Anadolu harekâtının aldığı hukuki ve fiilî şekildi.

Türk İstiklal Mücadelesi'nin ana siyasetini teşkil eden bu düşünce, Son Osmanlı Meclisi Mebusan'ı tarafından 28 Ocak 1920'de kabul edilen Misakı Milli'nin altıncı maddesinde "Milli ve iktisadi gelişmemizin imkân dairesine girmesi ve daha asri düzenli bir idareyle işlerin yürütülmesini başarmak için, her devlet gibi bizim de gelişme vasıtalarının sağlanmasında tam bağımsızlığa ve serbestliğe sahip olmamız hayat ve bekamızın esas temelidir. Bu sebeple siyasi, adli, mali ve sair gelişmemize engel kayıtlara karşıyız. Tahakkuk edecek borçlarımızın da ödenme şartları bu esaslara aykırı olmayacaktır." şeklinde alınan milli bir kararla hükme bağlanmakta, meclis bu kararın parlamentolara ve bütün matbuata tebliğini 17 Şubat 1920'de kabul etmekteydi (Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, İçtimaî Fevkalade I/4(1920), 1992, s. 143-146; Tasvir-i Efkâr, 1920, 16 Şubat, s. 1; İleri, 1920, 17 Şubat, s. 4; Vakit, 1920, 17 Şubat, s. 1; Yenigün, 1920, 17 Şubat, s. 2; Alemdar, 1920, 18 Şubat, s. 2; İkdâm, 1920, 18 Şubat, s. 2).

Kapitülasyonlar

Misakı Milli ile Türk İstiklal Mücadelesi'nin iç ve dış siyasetinin ana hatlarını çizen Mustafa Kemal Paşa, Türk Milleti'nin tespit edilen sınırlar dâhilinde hür ve bağımsız yaşamasını temel ilke olarak kabul etmekle birlikte XVIII. yüzyıldan beri ülkenin tüm hayatı organlarını felce uğratan, gelişmesinin ve bağımsızlığının önünde en büyük engel teşkil eden kapitülasyonların kaldırılmasını bu siyasetin ayrılmaz bir parçası olarak görmekteydi.

Nitekim Mustafa Kemal Paşa'nın, Amerikan Deniz İstihbarat Subayı Teğmen Robert Steed Dunn ile 1 Temmuz 1921'de Ankara'da yaptığı bir görüşme sırasında Dunn'ın yazılı olarak sorduğu sorulardan "Ankara Hükümeti'nin kapitülasyonların kaldırılmasını istemeyen Amerika Birleşik Devletleri ile diplomatik ilişkilerin başlatılmasına izin verecek midir? sorusuna yazılı olarak "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, büyük bir memnuniyetle Amerika ile ilişkilerin başlatılmasını ister. Fakat Milliyetçi Hükümet Amerikan Hükümeti'nin Türkiye'nin mutlak bağımsızlığından mahrum bırakan kapitülasyonların devamında ısrarcı olmayacağını ümit eder. Kapitülasyonların iptal edilmesini gerektiren mutlak bağımsızlık Büyük Millet Meclisi'nin belirleyici ilkesidir." (Dışişleri Bakanlığı Türk Diplomatik Arşivi, F.502, K.22240, G.97558; Lowry, 2011, s.225-226) şeklinde verdiği cevap, son cümlesinde de vurguladığı gibi izlenen siyasetin gayet net bir ifadesiydi.

Büyük Türk zaferinin ardından 9 Eylül 1922'de Türk Ordusu'nun İzmir'e girmesiyle 10 Eylül'de şehre gelen Mustafa Kemal Paşa, 13 Eylül 1922'de Chicago Tribune gazetesi muhabiri John Clayton ile yaptığı bir görüşmede muhabirin, "İstanbul'da iken beş sene için adli kapitülasyonların ibkasına razı olduğunuzu işitmişim." sorusuna "Kapitülasyonların hiçbir kısmında istisnayı kabul etmiyoruz. Adli, mali veya askerî kapitülasyonların hiçbirini tanımıyoruz." (İkdâm, 1922, 20 Eylül, s. 1) cevabı, Lozan Konferansı'nda müttefiklerin kapitülasyonlara karşı direncini sürdürdüğü bir sırada da Morning Post gazetesi muhabiri Grace Ellison ile 22 Aralık 1922'de yaptığı görüşmede "...Biz savaştan bu yana, büyük devletler arasında çeşitli antlaşmalarla azınlıklara verilen tüm hakları tanımaya hazırız, hatta ısrarla istekliyiz. Ancak şu iyice bilinmelidir ki, istediğimiz salt bağımsızlıkla bağdaşmayacak bir yabancı kontrolü olanak dışıdır. Türkiye'de yaşamayı yeğleyecek yabancı ulus uyruklarına kapitülasyonlarla hiçbir özel ayrıcalık da tanımayacağız. Onlar bizim vatandaşlarımızın yararlandıkları tüm haklardan, tıpkı onlar gibi, diledikleri gibi yararlanabileceklerdir ama örneğin Fransa'da, İngiltere'de ya da Amerika'da yabancılara verildiği duyulmamış bir ayrıcalığı, hiçbir zaman kabul etmeyeceğiz. Bizim sağlamaya kararlı olduğumuz tam bağımsızlık istemimize karşı koymak isteyenlerin, artık bu idealden esinlenen tüm Türkleri yok etme çarelerini bulmaları gerekecektir..." (Ellison, 1999, s. 200) açıklaması ve yine 25 Aralık 1922'de Le Journal Gazetesi Muhabiri Paul Erio görüşmesinde "...Kapitülasyonların konferansta birçok oturumu meşgul etmiş olmasını bir türlü anlayamıyoruz. Bu meselenin söz konusu ve müzakere edilmesi bile milli gururumuza yönelik bir hakarettir. Kapitülasyonların Türk Milleti için ne derece nefret edilen bir şey olduğunu size anlatamam. Bunları başka şekil ve adlar altında gizleyerek kabul ettirmeyi başaracaklarını hayal edenler, özellikle aldanıyorlar..." (Erio, 1923, s. 1; Şimşir, 1999, s. 105) şeklinde sarf ettiği sözler, bu konuda kesinlikle taviz verilmeyeceğini göstermekteydi.

Nitekim bu kesin ve kararlı tutum karşısında müttefik direnci kırılacak, bağımsızlığın önünde en büyük engel olan kapitülasyonlar, ikinci devre Lozan görüşmelerinde kaldırılacaktı.

Barış ve Cumhuriyet

I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti ve müttefikleri için barış adına en umut verici gelişme Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Wilson'un 14 madde hâlinde dünyaya ilan edilen barış ilkeleri idi. Nitekim 5 Ekim 1918'de Amerika'ya Wilson'un 8 Ocak 1918'de kongreye gönderdiği beyannamesi ile 27 Eylül 1918'de yaptığı konuşmasında çizdiği program görüşmelere esas olmak üzere mütarekenin kabul edildiği (Vakit, 1918, 6 Ekim, s.2) bildirildi. Osmanlı Devleti'nin mütarekeyi kabul etmesinde en önemli etken, kendisini ilgilendiren 12. madde oldu. Ancak mütarekenin imzalanmasıyla çoğunlukta yaşadığı kuşku götürmez bir gerçek olan topraklarının İtilaf Devletleri tarafından işgal ve kontrol altına alınması Türk Milleti'nin dayanak noktası olarak aldığı 12. maddeye olan güvenini sarsmakla birlikte yapılan bu haksızlığın giderileceğine dair ümidini 18 Ocak 1919'da Wilson'un da katılacağı Paris Barış Konferansı'na bağladı. Fakat konferanstan 12. maddenin işletilmesi bir yana, manda rejimi altında yeni sömürge yönetimleri ve İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali şeklinde çıkan yeni kararlar, barış adına beklentileri tamamıyla yok etti.

Bu durum İzmir'in işgaliyle topraklarını ve bağımsızlığını kurtarma umudunu ancak kendi içinden çıkarttığı güce bağlayarak hızla gelişen milli bir harekete dönüştürdü ve kâğıt üzerinde beylik bir laf olarak kalan 12. madde bir tarafa atılarak Misak-ı Milli ile vücut bulan Türk barış ilkeleri hayata geçirildi.

Mustafa Kemal Paşa, TBMM'nin açıldığı günlerde, Ankara'ya gelen Chicago Daily Tribune Gazetesi Muhabiri Paul Williams ile 26 Nisan 1920'de yaptığı bir görüşmede barış konusuna "Hâlâ İngiltere ve müttefiklerinin, tatbiki imkânsız ve gülünç olan barış şartlarını geri alacaklarını ümit etmekteyiz. Fakat bu ümidimizi kaybedersek ve dışarıdan da bir yardım görmezsek dahi bu şartları isteğimizle kabul edecek değiliz" derken Wilson ilkeleri için "Wilson'un 14 ilkesi ayakta kalabilir mi? sorusuna yine kendisi, "Öyle ise neden Türkiye ile barış yapılırken tatbik edilmiyor? Kendi mukadderatını tayin etmek prensibi, Türkiye'de neden sadece Ermenilere, Rumlara tatbik edilip Türklere tatbik edilmedi? Türk'ü böylece mahkûm eden medeni Avrupa'nın dürüstlüğü nerede? Barış şartları, adalet prensipleri, dikkate alınmadan emperyalistler tarafından hazırlanmıştır." şeklinde karşılık vermekte ayrıca Wilson'un barış şartları hakkında düşüncesini "Kandırmak için kasıtlı bir niyet veya durum hakkında bilgisizliğin ıstırap verici nişanesi" sözleriyle açıklamaktaydı (Uluğ, 1973, s. 245, 249-250; Williams, 1920, s. 1).

Misak-ı Milli kararları, barış için dış politikada benimsenen temel ilkelerdi. Kuşkusuz Türkiye barışı milli bir hareket tarzı olarak bu temel ilkeler üzerine tesis edilmekle birlikte gerek İtilaf Devletleri'nin gerekse Yunan Ordusu'nun işgali altında bulunan Türk topraklarında arzu edilen barışı siyaseten sağlamak mümkün değildi. Bunu sağlayacak yegâne yol, TBMM'yi ortaya çıkaran iradi güçte olduğu gibi milli bünyesinden yeniden teşekkül eden Türk Ordusu olacak ve Türk askerî gücünün başarısı Türkiye barışındaki siyasi direnişi çok geçmeden kıracaktı.

Mustafa Kemal Paşa Sakarya Savaşı öncesi Ankara'da bulunan Associated Press Ajansı muhabiriyle yaptığı bir görüşmede "Senelerce mücadeleye mecbur olsak bile Yunanlıları Anadolu'dan atmak için kati surette azmettik. Türkiye Türklerindir. İşte milliyetperverlerin umdesi budur. Biz haklarımızın müdafaası için mücadeleye devam etmeye karar verdik... Bizim harp gayemiz vazih surette basittir." ifadesinin ardından Türkiye barışını ana hatlarıyla Misak-ı Milli kararları üzerinden açıklamaktaydı (Vakit, 1921, 2 Eylül, s.1).

Sakarya zaferini müteakip Yunan Ordusunu Anadolu'da tamamen imha etmeye yönelik taarruz hazırlıklarının sürdüğü bir sırada İtilaf Devletleri'nin 22,26 Mart 1922 tarihlerinde TBMM Hükümetine teklif ettiği mütareke ve barış aldatmacasının ardından Mustafa Kemal Paşa, o sırada Ankara'da bulunan Le Petit Parisien gazetesi muhabiri Jean Schlicklin ile yaptığı bir görüşmede "... Barışın tesisi ciddi bir surette arzu olunduğu takdirde en emin vasıta işgal edilmiş Türk topraklarının tahliyesi ve barış müzakerelerinin açılmasıdır. Yunan Ordusu Anadolu'da kaldıkça müttefik devletlerin barış yapabileceklerini zannetmem... Türk halkı her ne pahasına olursa olsun Yunanlıları memleketinden kovmaya karardır." (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III, 1997, s. 52; Schlicklin, 1922, 18 Mayıs, s. 2) sözleri çok geçmeden gerçekleşmekte, Yunan Ordusu 15 Mayıs 1919'da girdikleri İzmir'den Anadolu'da tamamen imha edilerek kalıntıları denize dökülürken 12 Eylül 1922'de Daily Mail gazetesi muhabiri Ward Price'la İzmir'de görüşen Mustafa Kemal Paşa, barış şartlarının da taarruz planları gibi tamamen hazır olduğunu söylediği sonra "Artık muharebe etmek için hiçbir sebep kalmamıştır. Ben ciddi olarak barış arzu ediyorum... Türkiye için hak talep ettiğimiz sınırlar, Suriye ve Mezopotamya'yı hariç tutmakta fakat ekseriyeti Türk ırkı tarafından iskân edilen bütün bölgelerden meydana gelmektedir. Taleplerimiz son zaferimizden sonra da öncekilerle aynı kalmıştır. Anadolu'yu, Meriç Nehri'ne kadar Trakya'yı ve İstanbul'u istiyoruz..." (Price, 1957, p.127) demektedir.

İzmir'den sonra Doğu Trakya'daki Yunan işgaline son vermek üzere Türk Ordusu'nu Müttefiklerin tarafsız bölge ilan ettikleri Boğazlar Bölgesine doğru harekete geçiren Mustafa Kemal Paşa, 13 Eylül 1922'de Amerikalı gazeteci Richard Eaton'a "Bütün Türk toprakları kurtulmadıkça durmayacağım" (Eaton, 1922, s.1; Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III, 1997, s.67) derken aynı gün Chicago Daily Tribune gazetesi muhabiri John Clayton'a "Muzafferiyetimiz bizim taleplerimizi değiştirmemiştir. Evvelce isteğimiz şeylerden ne daha ziyade ne daha az şey talep ediyoruz. Misak-ı Millimizde sebat ediyoruz... Bizim taleplerimiz basittir. Misak-ı Milli'nin muhteviyatı bir sayfadan daha az yer tutuyor. Bütün Türk arazisinde hakiki istiklal istiyoruz. Bizim için artık kapitülasyonlar mevcut değildir. İstanbul'u, Edirne'yi ve Trakya'nın ekseriyeti Türk olan kısmını istiyoruz." (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III, 1997, s.66; Vakit, 1922, 20 Eylül, s.1) sözleriyle Türk barış şartlarının içeriğini bir kere daha tekrarlamaktaydı. Mustafa Kemal Paşa'nın Eaton'a söylediğindeki kararlılığı ve bu suretle İtilaf Devletleri üzerinde yaptığı askerî ve siyasi baskı, sonunda Mudanya Mütarekesi ile semeresini verecek ve Doğu Trakya sorunu çözülecekti. Böylece Lozan'da işleyecek barış sürecinin yolu açılırken Mustafa Kemal Paşa bu sırada United Press Muhabiri Edward Bing'in telgrafla

kendisine yönelttiği “Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin barış programındaki esas noktalar nelerdir?” sorusuna yine hep tekrarladığı tek cevabı verecekti: “Misak-ı Milli” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri III, 1997, s. 69; Hakimiyet-i Milliye, 1922, 24 Ekim, s. 1).

Mustafa Kemal Paşa Lozan’da barış görüşmeleri sürerken The New York Herald Gazetesi muhabiriyle yaptığı ve aynı gazetede 26 Ocak 1923’de yayınlanan bir görüşmede dünyaya: “...Türkiye’nin gelecekteki hükümet şekli tam manasıyla demokratik olacaktır. Hakimiyet hakkı halka tanınacak ve halk tarafından seçilen üyelerden meydana gelen Milli Meclis tarafından tatbik edilecektir. Milli Meclis kendi iradesini üyeleri arasından seçtiği heyet-i vekile vasıtasıyla nöbetleşe icra edecektir.” sözleriyle gayet dikkate değer bir mesaj vermektedir (Atatürk’ün Bütün Eserleri 15, 2005, s.21; The New York Herald, 1923, 26 Ocak, p. 6).

Barış görüşmeleri sürecinde dünyaya ilan edilen bu anlamlı mesaj bağımsızlık mücadelesinin başından beri izlenen siyasetin gelecekte değişmeyecek çizgisini kuvvetle perçinlemekteydi. Ancak Yeni Türkiye’nin talep ettiği şartlarda arzuladığı barışa direnen ve Lozan görüşmelerini çıkmaza sokarak kesilmesine yol açan müttefiklerin bu tavrına Mustafa Kemal Paşa, o sırada Ankara’da bulunan Daily Mail Gazetesi Muhabiri Ward Price ile 4 Mart 1923’de yaptığı görüşmede “Burada bulunduğunuz müddetçe sulh arzu etmeyen hiç kimseye tesadüf ettiniz mi? Müşkülât Garp Devletlerinin eski Osmanlı İmparatorluğu’yla müzakere etmekte olduklarını zannetmekte ısrar eylemelerinden tevellüt ediyor. Eski Türkiye’nin yerine yalnız şekl-i hükümette değil, hissiyat-ı milliyeye dahi ondan farklı bir Türkiye kaim olduğunu anlamıyorlar. Bize madun bir devlet muamelesi yapmak beyhude vakit ziya’ etmektir. Yeni Türkiye ile kuvvetle değil müsavi hukuk dairesinde müzakere etmek en salim tarihtir. Türkiye’nin istediği şey Avrupa Devletlerinin kendileri için layık gördükleri istiklalini tamamına nail olmaktır. Bunu istihsal için Türkiye son ferdine kadar feda etmeye hazırdır...” (İkdam, 1923, 11 Mart, s.1) sözleriyle müttefiklerin hem yönetim şekli hem milli hissiyatça farklı yeni bir Türkiye ile karşı karşıya olduklarını hala anlamak istememelerine tepki koyarken talep ettikleri barış şartlarından asla vazgeçmeyecekleri söyleminin altını bir kez daha çizmekteydi.

Nihayet bu sebat ve kararlılık karşısında müttefikler, yeni Türkiye’nin istediği şartlarda arzu ettiği barışı sağlamak ve dünya coğrafyasında bağımsız bir devlet olarak hak ettiği yeri aldığını onaylamak zorunda kalacaklardı.

Lozan Antlaşması’nın imzalanmasıyla dünya siyasi platformunda resmen tanınmış bir devlet olarak varlığını kabul ettiren Türkiye, bu aşamaya kaynağını millet iradesinden alan ve milli hakimiyete dayanan bir yönetimle ancak bunu sadece şeklen benimseyerek değil ruh ve esas kazandırarak gelmiş ve geleceğinin inşasında temel harç, bu ruhiyat ve esas olmuştu. Kuşkusuz bir hükümet şekli olarak bu yönetim bir cumhuriyetti ve Mustafa Kemal Paşa the New York Herald gazetesi muhabiriyle Ocak 1923’de yaptığı görüşmede adını zikretmeden Türkiye’nin gelecekte benimseyeceği hükümet şeklinin cumhuriyet olacağı mesajını gayet açık bir şekilde vermişti.

Nitekim dünyaya verilen bu açık mesajın üzerinden 8 ay sonra ve cumhuriyetin ilanından 38 gün önce Viyana’da yayınlanan Neue Freie Presse Gazetesi Muhabiri Josef Hans Lazar ile 22 Eylül 1923’de Ankara’da yaptığı bir görüşmede Mustafa Kemal Paşa, Türkiye’nin yönetim şeklinin cumhuriyet olacağını ilk kez ismen telaffuz ederek şöyle açıklamaktaydı:

“Teşkilat-ı Esasiyemizin maddelerinde hâkimiyet bilâ kaydu şart milletindir. İcra kudreti, teşri’ salahiyeti milletin yegâne hakiki mümessili olan mecliste tecelli ve temerküz etmiştir diye sarahat vardır. Bu iki cümleyi bir kelimede izah edebilmek için hangi lügatta aranırsa aransın mezkûr kelime cumhuriyet olacaktır...”(İkdam, 1923, 23 Eylül, s.1) Mustafa Kemal Paşa konuşmasının devamında yeni Türkiye’nin dâhilî gelişmesinin tamamen bitmediğini, daha değişiklikler ve ilerlemelerin olacağını, bütün bu gelişmelerin cumhuriyet esasıyla sonuçlanacağını, Türkiye’nin şimdi olduğu kadar ileride de daha ziyade demokratik bir cumhuriyet teşkil edeceğini ve bu cumhuriyetin hiçbir suretle Batı cumhuriyetleri esaslarından farklı olmayacağını belirterek muhabirin yeni Türk Devleti’nin merkezi neresi olacağı sorusuna da “ Payitahtımızı bilhassa hadisat tayin etmiştir. Artık ortada böyle bir mesele kalmamıştır. Ankara Türk Cumhuriyeti’nin merkezidir.” (İkdam, 1923, 23 Eylül, s.1) cevabını vermektedir¹.

Bu görüşme ve içeriğine dair haberin özeti Neue Freie Presse gazetesinden² ve diğer Türk gazetelerinden önce İkdam gazetesinde yayınlanmış, Türk gazetecilik tarihine haber kıymeti açısından atlatma haberlerden biri olarak geçmiştir³.

Mustafa Kemal Paşa’nın bağımsızlık mücadelesinin başlangıcından beri millet hakimiyetine dayanan büyük bir iradi güçle fikren, kalben ve hukuken inşa edilen yeni Türk Devleti’ni yukarıdaki sözlerinde ifade ettiği gibi daha da ileri bir demokrasiye taşıyacak adımları çok geçmeden atacak 13 Ekim’de Ankara başkent, 29 Ekim 1923’de devletin idari şekli cumhuriyet olurken Cumhuriyet Türkiye’si inkılâplarla dâhilî gelişimine ve demokratik yolda ilerlemeye devam edecekti.

¹ Mustafa Kemal Paşa, 1921 Aralık ayında Fransız yazar ve gazeteci Berthe Gaulis ile yarının Türkiye’si hakkında yaptığı bir konuşma sırasında Teşkilat-ı Esasiye Kanunu’nu bilip bilmediğini sormuş, kanunun ileride adı cumhuriyet rejimi olarak tarif edilecek maddelerini tüm nitelikleriyle, Ankara’nın başkent olacağına dair tarifini de işlevsel anlamıyla açıklamıştı. (Berthe G. Daulis, Çankaya Akşamları, İlgî Kültür Sanat, İstanbul, 2006, s.55-57).

² Josef Hans Lazar tarafından yapılan bu görüşme Neue Freie Presse gazetesinde “Gespräch mit Mustafa Kemal” başlığıyla 2 Ekim 1923’de yayınlanmıştır. Bk. (Lazar, 1923, 2 October, s. 1-2); (Atatürk’ün Bütün Eserleri 16 [1924], 2005, s.117-119).

³ İkdam’da “Gazi Paşa’nın Teşkilatımız Hakkında Mühim Beyanatı” başlığıyla 23 Eylül 1923’de yayınlanan haber, gazetenin Ankara muhabiri Mecdi Sadreddin (Sayman)’a aittir. Haberin seyir öyküsünü Mecdi Bey’in Lazar ile tesadüfen karşılaşması ve Mustafa Kemal Paşa ile görüşmesini öğrendikten sonra muhabirin görüşme sırasında aldığı bilgileri kendisiyle paylaşması oluşturur. Bk. (Sadreddin, Haftalık Mecmua, 1927, 28 Mart, No:89, s. 3).

Sonuç

Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasını müteakip İtilaf Devletleri ülkenin stratejik bölgelerini işgal, önemli mevkiilerini ve idari mekanizmayı kontrol altına aldılar. Ancak bu uygulamalar, Osmanlı Devleti'ni savaşa son verme kararında en önemli etkenlerden biri olan ABD Başkanı Wilson'un 14 barış ilkesinin ve kendisini ilgilendiren 12. maddenin göz ardı edildiği ve Türk millî varlığının yok sayıldığına açık bir gösterge oldu. Bu ağır ve acı gerçek karşısında harekete geçen Türk Milleti, Müdafaa-ı Hukuk Cemiyetleri kurmak suretiyle haklarını korumak ve ne yazık ki yüzyıllardır yaşadığı topraklarındaki varlığını 12. madde üzerinden ispatlamak zorunda kalırken hakkaniyet beklentisini Wilson'un da katılacağı Paris Barış Konferansı'na bağladı. Ancak Paris'te alınan kararlar varlığına indirilen yeni darbelerin habercisi oldu. Barış adına İzmir'in işgali için Yunanistan'a, kendi kendini yönetecek kabiliyette görmedikleri milletleri manda rejimi altında sömürmek için de uygar devletlere onay verildi.

Paris'ten çıkan İzmir kararıyla gerçekleşen işgal, hak ve adalet arayışındaki tüm umutları yok etti. Türk milleti Yunan ilerleyişiyle zulüm ve şiddetin en ağırını yaşarken, işgal zihniyetine boyun eğen ve aynı hareket tarzını telkin eden idari mekanizmanın maddi manevi desteğinden yoksun ve kaderiyle baş başa kaldı. Toprakları üzerinde bu kaderine terkediliş varlığını bağımsızlıkla karakterize eden bir milletin, umudunu kendisine bağlamak ve kurtuluşunu kendi içinden çıkaracağı cevhere dayandırmaktan başka çare bırakmadı.

İzmir'in işgaliyle Türklere indirilen darbenin etkisi oldukça sarsıcı oldu. Maddi manevi tüm değerlerinin hoyratça çiğnendiği bu olayı Türk kamuoyu milli varlığına yapılan en büyük saldırı olarak gördü ve verdiği tepki hayatının merkezinde adeta bir dönüm noktasını teşkil etti. Şehrin kurtuluşu Türk'ün kurtuluşu anlayışıyla adeta özdeşleşti. Adı, Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde iradi ve idari bir güçle ayağa kalan Türk milletinin simgesi, bağımsızlık yolunda verilecek mücadelenin de meşalesi oldu.

Mustafa Kemal Paşa'nın, Türk toprakları üzerinde izlenen işgal siyasetine karşı tarih boyunca hür ve bağımsız yaşamış Türk milli varlığının bir uzvu olarak paylaştığı hissiyat onu bir önder olarak tarih sahnesine çıkaran önemli bir faktördü. Ülkenin kaderini belirlemek hususunda gösterdiği fikri ve fiili çaba semeresini verecek fırsatlara dönüştüğünde değerlendirmekte gecikmedi. İlk adımı attığı Samsun'dan itibaren milletin meşru hakları için verilecek mücadelede öncelikle en önemli iş, önce iç kamuoyunu aydınlatarak milli teşkilatlanmayı gerçekleştirmek ve sonra tüm dünyaya milletin sesini duyurmaktı. Bunun için en etkin araçlardan biri kuşkusuz basındı. Milli teşkilatlanmayla birlikte Anadolu'da meydana gelen gelişmelere öncelikle Türk basını ilgi gösterdi. TBMM'nin açılmasından itibaren de yabancı basın bu ilgiye dâhil oldu. Mustafa Kemal Paşa basının ilgisini iyi değerlendirdi ve bir propaganda aracı olarak oldukça etkin kullandı. Dünyaya Türk İstiklal Mücadelesi'nin gerekçe ve ilkelerini defalarca tekrarladı. Türk milletinin haklı davasının sesi oldu. Ve dünya onun önderliğinde ayağa kalkan Türk milletinin Cumhuriyet Türkiye'sine uzanan başarı öyküsüne ibretle tanıklık etti.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interest: The author has no conflicts of interest to declare.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- Alemdar. (1920, 18 Şubat). *Mebusan ve Sulh*. 428(2728), 2.
- Ahd-i Milli Esasları. (1920, 17 Şubat), *İleri*, 859, 4.
- Ahd-i Milli'nin Sulh Esasları. (1920, 17 Şubat), *Vakit*, 819, 1.
- Atatürk'ün Bütün Eserleri 15 (1923)*. (2005). Kaynak Yayınları.
- Atatürk'ün Bütün Eserleri 16 (1924)*. (2005). Kaynak Yayınları.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III (1918-1937)*. (1997). Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV (1917-1938)*. (1964). Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Başkumandan Paşa Hazretleriyle Pek Mühim Bir Mülakat. (1922, 24 Ekim). *Hakimiyet-i Milliye*, 642, 1.
- Eaton, R. (1922, Octobre 1). Une interview de Mustapha Kemal. *Le Figaro*, 274, 1. [In French]
- Ellison, G. (1999). *Ankara'da Bir İngiliz Kadını*. (O. Olcay, Çev.). Bilgi Yayınevi.
- Erio, P. (1923, Janvier 1). Un Entretien Avec Mustapha Kemal. *Le Journal*, 11033, 1. [In French]
- Gazi Mustafa Kemal. (1986). *Nutuk-Söylev I 1919-1920*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Gazi Paşa'nın Teşkilatımız Hakkında Mühim Beyanatu. (1923, 23 Eylül). *İkdam*, 9509, 1.
- Harbord, J., G. (1920). *Conditions in the Near East: Report of the American military mission to Armenia*. Government Printing Office.
- Kemal Asks Americans to Support New Turkey. (1923, January 26). *The New York Herald*, 6.
- Lazar, J. H. (1923, October 2). Gespräch mit Mustafa Kemal. *Neue Freie Presse*, 21215, 1-2. [In German]
- Mecdi Sadreddin. (1927, 28 Mart). Cumhuriyetin ilan edileceğini ilk defa öğrenerek gazetesine haber vermeye muvaffak olan gazetecinin

- hatıraları. *Haftalık Mecmua*, 89, 3.
- Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi İçtimaı Fevkalade I/4 (1920)*. (1992). TBMM Basımevi.
- Milli Egemenlik Belgeleri*. (2015). TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı.
- Misak-ı Milli Programı Sureti. (1920, 18 Şubat). *İkdam*, 8269, 2.
- Misak-ı Milli Programı. (1920, 17 Şubat). *Yenigün*, 333, 2.
- Mustafa Kemal Paşa İle Bir Mülakat. (1919, 25 Ekim). *Tasvir-i Efkâr*, 2884, 2.
- Mustafa Kemal Paşa İle Bir Mülakat. (1919, 25 Ekim). *Türk Dünyası*, 58, 2.
- Mustafa Kemal Paşa ile Mülakat. (1919, 13 Ekim). *Vakit*, 699, 1.
- Mustafa Kemal Paşa ile Telgrafla Bir Mülakat. (1919, 18 Ekim). *Tasvir-i Efkâr*, 2884, 1.
- Mustafa Kemal Paşa'nın Beyanâtı. (1923, 11 Mart). *İkdam*, 9334, 1.
- Mustafa Kemal Paşa'nın İzmir'de Beyanâtı. (1922, 20 Eylül). *İkdam*, 9162, 1.
- Mustafa Kemal Paşa'nın Mühim Beyanâtı. (1921, 2 Eylül). *Vakit*, 1339, 1.
- Mustafa Kemal Paşa ve Rauf Bey'le Mülakat. (1919, 29 Kasım). *Tasvir-i Efkâr*, 2916, 2.
- Price, W. (1957). *Extra-special Correspondent*. George G. Harrap & Co. LTD.
- Schlicklin, J. (1922, Mai 18). Une Interview De Mustapha Kemal. *Le Petit Parisien*, 16.515, 2. [In French]
- Streit, C. K. (2011). *Bilinmeyen Türkler Mustafa Kemal Paşa, milliyetçi Ankara ve Anadolu'da gündelik hayat, Ocak- Mart 1921*. (Lowry, H. W., Ed.; M. A. Öztürk, Çev.). Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.
- Sulh Teklifine Dair Milli Ajansın Tebliği. (1918, 6 Ekim). *Vakit*, 342, 2.
- Şimşir, B. N. (1999). *Dış Basında Laik Cumhuriyetin Doğuşu*. (C. Akalın, Çev.). Bilgi Yayınevi.
- Uluğ, N. H. (1973). *Siyasi yönleriyle Kurtuluş Savaşı*. Milliyet Yayınları.
- Williams, P. (1920, May 4). *Wilson's 14 points or war-Kemal Pasha* (Vol. LXXIX).

Extended Summary

Following the signing of the Armistice of Mudros, the Allied Powers occupied the strategic regions of the country and took control of its important positions and administrative mechanisms. However, these practices were a clear indication that US President Wilson's 14 points which were one of the most important factors in the Ottoman State's decision to end the war, and Article 12, which concerned him, were ignored and the Turkish National existence was ignored. While the Turkish Nation, which took action in the face of this heavy and bitter truth, had to protect its rights by establishing Defense of Law Societies and unfortunately prove its existence in the lands where it had lived for centuries through Wilson's Article 12; he linked his expectation of fairness to the Paris Peace Conference, which Wilson would attend. However, the decisions taken in Paris heralded new blows to be dealt for the Turkish National existence. In the name of peace, approval was given to Greece for the occupation of Izmir, and to civilized states to exploit under the mandate regime the nations they did not consider capable of governing themselves.

The occupation, which took place with the Izmir decision issued by Paris, destroyed all hopes in the search for rights and justice. While the Turkish Nation experienced the heaviest cruelty and violence with the Greek advance, they were left alone with their fate, deprived of the material and moral support of the administrative mechanism that bowed to the occupation mentality and inculcated the same course of action. This abandonment of its fate on its lands left a nation whose existence was characterized by independence with no choice but to pin its hopes on itself and base its salvation on the substance it could extract from itself.

The impact of the blow dealt to the Turks with the occupation of Izmir was quite shocking. The Turkish public saw this incident, in which all material and moral values were brutally violated, as the biggest attack on its national existence. His great reaction to this attack constituted a complete turning point in the center of his life. The liberation of Izmir was almost identified with the concept of liberation of the Turks. Its name became the symbol of the Turkish Nation, which stood up with its will and administrative power under the leadership of Mustafa Kemal Pasha, and the torch of the struggle for independence.

The feeling shared by Mustafa Kemal Pasha, as a member of the Turkish national entity that has lived freely and independently throughout history, against the occupation policy pursued on Turkish lands, was an important factor that brought him to the stage of history as a leader. He was quick to seize the opportunity when his intellectual and actual efforts to determine the fate of the country turned into opportunities that would bear fruit. Since Samsun, where he took the first step, the most important task in the struggle for the legitimate rights of the nation was to first realize the national organization by enlightening the domestic public and then to make the voice of the nation heard all over the world. One of the most effective tools for this was undoubtedly the press. With the national organization, the Turkish press was the first to show interest in the developments taking place in Anatolia. With the opening of the Turkish Grand National Assembly, foreign press joined this interest. Mustafa Kemal Pasha evaluated the attention of the press well and used it very effectively as a propaganda tool. He repeated to the world the justifications and principles of the Turkish independence struggle many times. He became the voice of the Turkish Nation's just cause. And the world witnessed with admiration the success story of the Turkish Nation, which stood up under his leadership, extending to the Republic of Turkey.